

Взаємини з однолітками серед дошкільнят

5930 0 01.11.2019

У ранньому дитинстві для дітей вкрай важливо навчитися взаємодіяти з однолітками. Ці навички мають величезне значення для їх соціальної адаптації та подальшого розвитку в старшому віці. Батьки повинні заохочувати спілкування дитини з однолітками і втручатися тільки тоді, коли ситуація виходить з-під контролю.

Освітня програма для дитячих садків спрямована на те, щоб розвинути у дітей цінні навички, які допоможуть їм краще спілкуватися з однолітками. Програма заснована на ігровій діяльності, у ході якої діти, наприклад, розуміють, як добре грати з однолітками і спілкуватися з ними. Під час ігор діти вчаться контролювати почуття агресії і вирішувати проблеми, які можуть виникати в різних соціальних ситуаціях.

Зокрема, у дитячому садку дитина:

- здобуває соціальні навички (за допомогою історій, малюнків, розігрування різних ситуацій з використанням ляльок тощо) і вчиться практикувати їх (у ході ролевих ігор). Дитина також навчається, як вести себе в різних соціальних ситуаціях (наприклад, ділитися іграшками, вибачатися тощо);
- вчиться тому, як ініціювати гру з однолітками, ставити питання і підтримувати однолітків;
- отримує цінний досвід позитивної взаємодії з однолітками.

Вихователь забезпечує таку взаємодію і надає можливості для гри.

Розвиток таких навичок допомагає дітям заводити друзів і легко вливатися в компанії однолітків. Це стає дуже важливим, коли дитина йде в школу.

Наскільки це важливо?

Взаємини з однолітками в ранньому дитинстві мають велике значення для психосоціальної адаптації дитини в дитячому саду і в майбутньому - під час навчання в школі. Досвід групових ігор і дружніх відносин допомагають їй розвивати нові соціальні навички, засвоювати соціальні норми і правила, пов'язані з міжособистісними відносинами. Це дуже важливо, адже найчастіше дитина спілкується з однолітками і поза дитячим садком або школою. Крім того, у багатьох дітей є брати або сестри з невеликою різницею у віці. Так чи інакше, практично кожна дитина щодня спілкується з однолітками.

До чотирьох років у більшості дітей з'являється краций друг або подруга, і вони починають розуміти, хто з однолітків їм подобається, а хто - ні. Однак від 5 до 10% відчують труднощі у стосунках з однолітками, які можуть їх не приймати або знущатися над ними. Проблеми з однолітками в ранньому віці можуть негативно позначитися на соціальному й емоційному розвитку дитини в майбутньому. Чим раніше батьки або вихователь зроблять певні кроки для вирішення цієї проблеми, тим краще.

Що вже відомо вченим?

У перші два роки життя дитина розвиває ряд емоційних, когнітивних і поведінкових навичок, які допомагають їй розвивати позитивні взаємини з однолітками. До них відносяться спільна увага, емоційна регуляція, вміння стримувати емоції, імітація дій іншої людини, розуміння причинно-наслідкових зв'язків і мовні навички. На взаємини з однолітками також можуть впливати зовнішні (наприклад, взаємини дитини з батьками, культурні чи соціально-економічні особливості її сім'ї) або внутрішні чинники (наприклад, порушення фізичного, психічного розвитку, розлади поведінки тощо).

Причини труднощів у взаєминах з однолітками

Діти, які страждають від перерахованих вище порушень розвитку, як правило, менш успішні в спілкуванні, ніж їх однолітки. Наприклад, діти зі слаборозвиненими комунікативними, соціальними навичками або зі слаборозвиненою моторикою часто виявляють неадекватну (наприклад, агресивну) поведінку і менше взаємодіють з однолітками. Відповідно, і однолітки рідше беруть їх у свою компанію.

Навіть у дітей, які не мають ніяких порушень, можуть виникати труднощі у взаєминах з однолітками. Це пов'язано, перш за все, з їх поведінкою. Агресивні, гіперактивні або, навпаки, замкнуті діти часто стикаються з тим, що однолітки їх не приймають.

Агресивна поведінка може впливати на взаємини з однолітками в більшій чи меншій мірі в залежності від статі, віку і особливостей групи однолітків.

Наприклад, дитину, яка виявляє агресію, однолітки частіше відкидають в дошкільному та молодшому шкільному віці, ніж у більш пізні періоди. Агресивні діти можуть бути популярні в групі однолітків, які підтримують агресивну поведінку або нейтральні до неї. Агресивній дитині зазвичай не становить труднощів знайти собі друзів серед таких же агресивних дітей.

Однак труднощі у стосунках з однолітками викликає не стільки наявність або відсутність агресії у дитини, скільки відсутність соціальних навичок. Сором'язливі і замкнуті діти часто відчують труднощі в спілкуванні з однолітками, хоча це частіше проявляється вже в шкільному віці.

До чого призводять труднощі в спілкуванні з однолітками

Проблеми у взаєминах з однолітками часто приводять дитину до низької успішності і труднощів у навчанні. Наприклад, конфлікт з однолітками і неприйняття з їх боку можуть значно знизити мотивацію дитини до навчання. Діти, у яких в класі є друзі, як правило, більш мотивовані.

У довгостроковій перспективі такі проблеми призводять до поганої соціальної адаптації в підлітковому і юнацькому віці. Проблеми у взаєминах з однолітками можуть призводити до виключення зі школи, ранньої злочинності, емоційних проблем, депресії і тривожних розладів. Однак такий взаємозв'язок відносний, оскільки на емоційні проблеми підлітків можуть впливати і інші фактори (наприклад, особливості психіки або оточення). Проте проблеми у взаєминах з однолітками здатні погіршити вплив інших факторів. І навпаки, позитивні взаємини з однолітками знижують ризик появи у дитини різних емоційних проблем у майбутньому.

Особливе місце у відносинах дитини з однолітками займають відносини з братами або сестрами. Вони ближчі і триваліші, ніж будь-які інші відносини в її житті. Завдяки їм дитина вчиться розуміти емоції, думки, цінності і переконання іншої людини. Часті конфлікти з братами і сестрами можуть приводити в майбутньому до поганої соціальної адаптації дитини та навіть формувати у неї схильність до насильницької поведінки.

Як з цим боротися

Програми, розроблені для розвитку соціальних і емоційних навичок у дітей дошкільного віку, дають хороші результати протягом вже тривалого часу. Сьогодні в дитячих садках прийняті універсальні програми, у яких вихователь взаємодіє з усією групою одночасно, сприяючи розвитку у дітей соціальних навичок. Їх доповнюють корекційні програми, спрямовані на усунення існуючих проблем, які можуть привести до проблем в спілкуванні з однолітками.

Дослідження показують, що поєднання в процесі дошкільної освіти універсальних та індивідуальних програм сприяє оптимальному соціальному розвитку дітей. Універсальні програми створюють таку атмосферу в групі, у якій кожна дитина сприйнятлива до оточуючих. Це сприяє розвитку соціальних навичок.

У дитячому садку діти повинні розвинути ряд навичок, які допоможуть їм вливатися в компанії однолітків. Це навички спільної гри, мовні, комунікативні навички, розуміння емоцій інших людей, саморегуляція, контроль агресії, навички вирішення соціальних проблем тощо. Універсальні програми дошкільної освіти спрямовані на розвиток цих навичок, і їх застосування в дитячих садах демонструє хороші результати.

Ключові компоненти таких програм - навчання дітей молодшого віку навичкам спільної гри і спілкування, а також різні види групової роботи. Це виявилось ефективним для дітей з різними соціальними та поведінковими проблемами.

Щоб навчити позитивно спілкуватися з однолітками дітей з особливих груп (наприклад, дітей з інвалідністю), необхідно впроваджувати в систему дошкільної освіти спеціальні інклюзивні програми. Діти з інвалідністю потребують розробки індивідуальних і систематичних стратегій навчання для того, щоб розвинути соціальні навички. Головне в цьому процесі - забезпечити дитині взаємодію з однолітками, у яких соціальні навички розвинені.

Також до груп ризику належать діти з сімей з низьким соціально-економічним статусом, представники етнічних меншин тощо. У дошкільному віці ігрова діяльність є практично єдиним способом розвинути соціальні навички дітей. Коли вихователі коригують поведінку дітей у цьому процесі, це допомагає їм поліпшити взаємодію з однолітками. Спільні дії вихователів і батьків допомагають розвивати соціальні навички у дітей з різних культур і соціальних груп.